

Prof. Waterink haalde in zijn betoog aan wat Dr. Kuiper vroeger daarover gezegd had. Ook kon hij Prof. Rutgers nog sprekende invoeren, die zich met betrekking tot de onderhavige kwestie ook had uitgelaten in denzelfden geest, dat n.l. de Overheid wel degelijk een taak heeft in zake het peil van het onderwijs. De Overheid, hij gebruikte dit woord liever dan het woord Staat, moet waken, dat de cultuur van onze natie niet daalt beneden het peil van de ons omringende volken. Ons volk zou in den wedloop achter raken, wanneer de Overheid niet zorgde, dat ons onderwijs in al zijn geleidingen de jonge menschen behoorlijk toerustte met kennis en vaardigheid. Daarom aanvaardden wij ook, dat de Overheid het onderwijs grootendeels betaalt en daaraan haar voorwaarden verbindt. Tot richtige naleving van die voorwaarden gebruikt ze haar organen, in dit geval de inspectie. Deze kan daarbij geen ledig toeschouwer zijn, maar komt met haar raadgevingen en in geval van wetsovertreding met dwingende maatregelen.

Dit is onder ons altijd aanvaard, als een noodzakelijke vorm van Overheidsbemoeiing in zake onderwijs. Prof. Waterink achtte het geven van het leerplan of van den leidraad, hij had nog liever een anderen naam, nu niet een ding van zoo geweldige beteekenis. Als die leidraad, zoo zei hij, zulk een grooten invloed uitoefent, dan is dat onze eigen schuld, omdat wij dan zelf niet gezorgd hebben, dat we met de kwesties, die hier aan de orde komen, klaar zijn, vooral in verband met onze beginselen.

Ik geloof, dat hier de vinger wel op een wonde wordt gelegd. Onze eigen methodiek komt maar zeer langzaam op. Er is in eigen kring te weinig belangstelling voor deze dingen. Als de vereeniging voor Chr. Paedagogiek vergadert, zitten we met een dertig man. Nog erger: een eigen Paedagogisch Tijdschrift kunnen we maar met groote moeite in het leven houden. Wie het nuchter bekijkt, moet toch zeggen, dat een onderwijzer ook uit den leidraad, zooals die door de inspectie gegeven is, het goede kan nemen. Hij gaat die natuurlijk niet klakkeloos overnemen. Maar dat is ook heelmaal de bedoeling niet, naar de eigen verklaring van de inspectie. 't Is mijn overtuiging, dat wie zijn zelfstandigheid daarbij verliest, ze zeker al kwijt is, wanneer er een inspecteur in zijn school of in zijn klas verschijnt, die met kennis van zaken zijn werk bekijkt.

Van een opleggen van boven af, waardoor de vrijheid van den onderwijzer in het gedrang zou komen, mag hier geen sprake zijn. Dat weet de inspectie ook wel. Deze begrijpt best, dat, wanneer ze gaat voorschrijven, er niets van terecht komt. Maar wien de bloei van het onderwijs ter harte gaat, zal van alle kanten zoeken naar middelen, dat onderwijs beter te maken. En waar er zoo vaak geklaagd wordt over de blijvende resultaten, daar moet men toch graag de deskundigen in consult nemen, vrijblijvend.

Of er dan geen gevaren zijn? Die zag Prof. Waterink ook wel. Maar die kunnen we niet overwinnen door weg te kruipen. We mogen ook geen oogenblik vergeten, dat de Bijzondere School het grootste deel van de kinderen onzes volks heeft te onderwijzen. We moeten daarom staan aan de spits van onze volksontwikkeling. Overal leggen wij onze ooren te luisteren. We doen onze winst met alles wat we maar kunnen gebruiken. Het is inderdaad een lust om in het onderwijs te dienen. Overal ritselt het leven. Het grootste gevaar dreigt ons van de menschen, die de zaken maar willen houden, zooals ze nu eenmaal zijn. We moeten voort. Met behoud van vrijheid en zelfstandigheid doen wij onze winst met de studie en de ervaring ook van anderen. Ik zou het dezen keer zoo willen zeggen:

"Weest bij en hebt ruggegraat."

Gr.

G. MEIMA.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

VII.

In de hoofdstukken V tot VII van zijn in deze artikelen besproken werk geeft Kraemer een meesterlijke teekening van de niet-Christelijke levenssystemen in het verleden en in het heden. Het zou ons te ver voeren, wanneer wij daarop nader zouden ingaan. Slechts een enkele opmerking over de indeeling der godsdiensten in „naturalistische” en „profetische” godsdiensten, een verdeeling, die Kraemer ook heeft verdedigd en toegelicht in zijn inaugurele oratie.¹⁾ Nu is het waar, dat er een groot verschil is tusschen de heidensche godsdiensten enerzijds en Jodendom, Christendom en Islam (de „profetische” godsdiensten volgens Krae-

mer) anderzijds, maar vooreerst is zulk een tweedeeling zuiver relatief en gebaseerd op uitwendige verschijnselen. Een principiële indeeling zou het Christendom moeten stellen tegenover al de verschijningsvormen van de pseudo-religie en dus ook tegenover Jodendom en Islam. Bovendien is de benaming „naturalistisch” en „profetisch” m.i. niet erg gelukkig. Beide termen zijn enerzijds te eng (want het Buddhisme bijv. is meer dan naturalisme en het Christendom is met den term „profetische godsdienst” slechts naar één bepaalde zijde gekarakteriseerd), anderzijds te ruim (want ook in het Mohammedanisme, om een voorbeeld te noemen, zijn, phaenomenologisch gesproken, allerlei „naturalistische” elementen aan te wijzen en omgekeerd ontbreken in de meeste „naturalistische” godsdiensten de profetische trekken niet). Uit deze indeeling blijkt m.i. duidelijk, dat Kraemer, hoewel telkens weer pleitend voor een Bijbelsche beschouwing van de niet-Christelijke godsdiensten, toch de phaenomenologische methode in zijn behandeling van de godsdienstgeschiedenis niet los wil laten en dan blijft het een hinken op twee gedachten. Een Bijbelsche (d.w.z. op Gods openbaring berustende) beschrijving van de godsdienstgeschiedenis der menscheit is m.i. alleen mogelijk, wanneer wij de abnormale ontwikkeling van de „theologia naturalis” plaatsen tegenover de normale ontwikkeling, de pseudo-religie tegenover de openbaring Gods, het heidendom tegenover het Christendom. En dan moeten wij niet daarnaast nog een andere „relatieve” indeeling geven, die met de principiële indeeling ten eenenmale in strijd is en noodzakelijk tot allerlei verwarringen leidt. Te spreken van „profetisme” in Jodendom en Mohammedanisme moge phaenomenologisch juist zijn, principiël mag men dit verschijnsel niet anders dan pseudo-profetisme noemen.

Deze verwarring treedt ook bij Kraemer op, wanneer hij, ook al weer in navolging van Barth, soms het Christendom, in overeenstemming met de principiële indeeling, voorstelt als de belichaming van de openbaring Gods (bijv. bl. 78), en dus het absoluut karakter van het Christendom poneert, waarnaar alle ander godsdienstig leven beoordeeld moet worden²⁾, maar bij andere gelegenheden (bijv. in het begin van het 8e hoofdstuk) stelt hij het Christendom, in overeenstemming met zijn relatieve indeeling, als historisch-empirische grootheden op één lijn met de niet-Christelijke godsdiensten. Ik denk er natuurlijk niet aan om te ontkennen, dat er in het historisch-empirische Christendom veel openbaar wordt, dat den toets der Goddelijke openbaring niet kan doorstaan, en dat met de niet-Christelijke godsdiensten vergeleken kan worden, maar daarmee is het Christendom nog geen pseudo-religie geworden. We hebben dan te doen met een (soms vergaande) deformatie, waarop terecht de aandacht moet worden gevestigd, maar die zondige deformatie ontnemt aan het Christendom niet haar karakter van waren godsdienst, omdat Gods openbaring daarin blijft werken. In het Christendom, hoe ook door de zonde van de Christenheid verbasterd en verduisterd, worden toch Gods openbaringsdaden in roeping en wedergeboorte, in geloof en bekeering, in rechtvaardiging en heiligmaking openbaar. De Barthiaansche ontkenning van het historisch karakter der openbaring heeft Kraemer ook hier, wellicht zijns ondanks, parten gespeeld.

Ik zou hierover nog wel veel meer willen zeggen, doch deze artikelenreeks mag niet te lang worden. Wij willen ons daarom, in overeenstemming met ons vroeger kenbaar gemaakt voornemen, beperken tot de behandeling van het achtste hoofdstuk, waarin het eigenlijke thema van Kraemer's boek, Christelijke boodschap in een niet-Christelijke wereld, principiël en praktisch behandeld wordt, en daarna nog enkele opmerkingen maken over het derde hoofdstuk, dat de dogmatische en ethische praemissen bespreekt, welke aan al de volgende beschouwingen ten grondslag liggen.

In het achtste hoofdstuk, beginnend met de behandeling van de Zendingmethode, wijst Kraemer er op, dat de zending van politieke en sociale factoren (ook al zullen deze een rol blijven spelen bij den overgang van bepaalde volken tot het Christendom) geen gebruik mag maken, zooals in vroeger eeuwen vaak het geval is geweest. De zending mag alleen werken door zedelijke en godsdienstige overtuiging, en op die wijze de niet-Christenen dringen tot een beslissing. Doel van alle Zendingswerk is „het klaar en volhardend getuigenis in woorden en daden voor Christelijke waarheid en leven, en het opbouwen van levende Christelijke gemeenschappen, in vol vertrouwen aan God overlatend, wat Hij wil doen met het werk van Zijn dienaren” (bl. 287; zie ook bl. 292, 294 e.a.)

Daarbij wijst Kraemer er op, hoe totaal onjuist het is om het met allerlei Christelijke gedachten en idealen doortrokken heidendom te beschouwen als een soort rudimentair Christendom („embryonische Christianity”). De Brahma-Samaj-beweging bijv., die veel Christelijke gedachten in zich heeft opgenomen, is in het geheel geen „stepping stone”

tot het Christendom gebleken. Evenmin zijn Gandhi en Tagore, ondanks het feit, dat zij veel van hun ideeën aan het Christendom hebben ontleend, „ongedoopte Christenen”, zooals o.a. Fr. Heiler beweert. Het tegendeel is eerder waar. Zij hebben zich met deze gedachten te sterker in het Hindoeïsme verschanst tegenover het Christendom. Christen-worden beteekent voor den Heiden niet een geleidelijken overgang, zegt Kraemer, maar een radicale breuk met het godsdienstig verleden. Het Koninkrijk Gods kunnen wij alleen door bekeering hinnengaan.

Dat komt bijv. heel sterk uit bij de bhaktivromen in het Hindoeïsme. Van deze bhaktivromen heeft men altijd gezegd, dat zij dicht bij het Christendom stond, omdat geloof en genade daarin een groote rol speelden. In de praktijk blijkt echter wel dat de bhaktas niet meer geneigd zijn tot overgang naar het Christendom dan de andere Hindoes. Eerder is het tegenovergestelde het geval. En Pandita Ramabai, de vrome Christin, die te midden van de Bhakti-religie was groot gebracht, zag haar bekeering als een volkomen breuk en wilde in geen enkel opzicht van aanpassing weten.

Als Kraemer daarom in dit achtste hoofdstuk van aanpassing („adaptation”) spreekt als de eenig goede zendingmethode, bedoelt hij dat in geheel anderen zin.³⁾ Het Evangelie pasklaar maken voor de niet-Christenen werpt hij verre van zich. Maar wel moet het Evangelie worden gebracht op een wijze, die in de harten van de niet-Christenen weerklinkt, die voor hen verstaanbaar is. D.w.z., dat de zending bij zijn prediking rekening moet houden met heel de gedachtenwereld, waarin de niet-Christen leeft en zulke woorden en beelden moet kiezen, dat bij de hoorders geen misverstand omtrent de bedoeling kan ontstaan.

Een „crucial problem” noemt Kraemer het vraagstuk van de aanpassing. Het is de worsteling van de zending om de Christelijke waarheid zoo in de inheemsche talen tot uitdrukking te brengen, dat ze door de inheemschen niet kan worden misverstaan. Godsdienstig debat kan daarbij niet altijd worden vermeden al moet de hoofdzaak blijven de thetische prediking van het Evangelie der verlossing voor al de levenssterreinen, waarop de niet-Christenen zich bewegen. Het „aanknoopingspunt” wordt daarbij gevonden in den persoon van den zending.

Aanpassing in dezen zin merken wij ook telkens op in het leven en in de prediking van Paulus. Den Joden is hij een Jood, den Grieken een Griek, d.w.z. Paulus houdt er in zijn spreken met de Joden (c.q. Grieken) ten volle rekening mee, dat hij met Joden (c.q. Grieken) te doen heeft. Hij past zich in zijn Evangelieprediking daarbij aan. Niet door van de eischen van het Evangelie iets af te doen, of door het Evangelie anders voor te stellen dan het is, maar uit groote liefde leeft hij zich geheel in in de levenssfeer en het gedachtenklimaat van zijn hoorders en verkondigt dan „in hun taal” hun het Woord Gods, „opdat hij eenigen van hen winnen mocht”.

Juist om de ware beteekenis van het Evangelie aan de niet-Christenen duidelijk te maken, is deze „aanpassing” noodig. Woorden als zonde en genade, heiligheid en gerechtigheid, liefde en toorn e.d. zullen in hun Bijbelsche beteekenis door de niet-Christenen niet worden verstaan, tenzij de zending in zijn prediking in alle opzichten zich aan zijn hoorders aanpast, d.w.z. bij zijn uitlegging met den gedachteninhoud van zijn hoorders rekening houdt, en de Bijbelsche begrippen met de niet-Christelijke gedachten-associaties confronteert.

Daarom hebben wij het bijvoorbeeld op Soemba noodig geoordeeld als theologisch vak in het leerplan op te nemen de bespreking van allerlei Bijbelsche begrippen, die tijdens de les met den inheemschen gedachteninhoud worden geconfronteerd. Alleen op die wijze kan (menschelijk gesproken) aan de niet-Christenen worden duidelijk gemaakt wat de eigenlijke bedoeling is van het Evangelie. Zoo vormt dit leervak een noodzakelijke schakel tusschen exegese en dogmatiek (en ethiek). Ook bij de behandeling der homiletiek wordt op het belang van zulk een „aanpassing” telkens weer gewezen. De zending (en ook de inheemsche helper), moet bij zijn prediking wel gebruik maken van woorden en uitdrukkingen, die reeds een eigen beteekenis hebben (ook Paulus en Johannes en de andere apostelen hebben dat gedaan; Kraemer geeft daarvan verscheidene duidelijke voorbeelden), maar hij dient zich daarvan bij de prediking dan ook terdege rekenschap te geven en door aan den Bijbel ontleende voorbeelden de Bijbelsche beteekenis der gebezigde begrippen zijn hoorders duidelijk te maken.

Nog twee belangrijke vragen bespreekt Kraemer in verband met deze „aanpassing”, n.l. te of wij het Evangelie moeten brengen in zijn oorspronkelijke, Bijbelsche vorm of in de historisch gegroeide, Westersche vormen, waarmede wij zijn vertrouwd geraakt, en 2e welke positie het Oude Testament in onze prediking behoort in te nemen. Daarover echter in een volgend artikel.

Kar.

H. B.

1) „De wortelen van het Syncretisme”, 's-Gravenhage, 1937.

2) Wat m.i. weer te ver gaat, want niet het Christendom, maar alleen Gods openbaring in de H. S. is normatief, ook voor het Christendom.

3) Om alle misverstand te voorkomen zou misschien het woord „attachment” (aansluiting) de voorkeur verdienen boven het woord „adaptation” (aanpassing).

Hoe funes
het „Kerkb
Die predik
makelij

Zij gaat
het ongeloo
sprekende
„hoorders
hooren, h
ten kom
moelijkhe
Doch de
deeld, en
Christus' l
mag voort
En daarom
immers a
afaan, zic
van den C
den overg
het is ind
ongeloovig
zinnighe
wijze, zij
gen, van
Immers
kerk, wor
bij bondel
den voller
het geloof
in Gods l
de hypoc
van zoove
zijn...

Aan de
gen veel
Zij wor
aangepak
ling van
dat ook
ze wanke
zulk een
van den
Hun gel
weer van
En... ee
lijk gaan.
De tolle
wees mij
Daaron
gebracht
zekerheid
In zulk
geloofs ve
Wie zoo z
„kenmerke
Want die
lo, dat ik
gen Geest
Gods in Ch
ze, dat
deze allerg
looven.
Mocht dez
van onze k

Een hoop
van zeer ve
toren te ho
Zoo gaf D
sche Kerk
verkiezing
Ik geef h
Nu wij
van Calv
willen w
vatting g
voor onze

1. Het tes
stootel
uitspra
rein is
2. Een tw
het sp
gierigh
meer v
gevaarl
door te
er van
3. Calvijn
soort
opgebo
bespleg
verborg
werken
moeiën
een ge
wilbes
en klit
4. Gods w
verkiez
5. De gr
te vind
gians
wil van
voor h
er ge
sprake